

MEDIKAMENTUEN IKERKETA-ARLOKO BIOETIKA ETA INDUSTRIA FARMAZEUTIKOEN INTERESAK

BEGOÑA CALVO HERNÁEZ
CRISTINA SÁNCHEZ VITORES
*Farmazia eta Farmazia Teknologiako Laborategia.
Farmazia Fakultatea. Gasteiz. EHU.*

Industria farmazeutikoak osasun-gastuan duen eragina gero eta handiagoa da. Osasun Ministerioak duela gutxi leporatu dio industria farmazeutikoari tratamendu berriei 'gehiegizko' prezioa ezartzen ari dela. Esaterako, Farmazia eta Osasun Produktuen Zuzendaritza Nagusiko zuzendariak adierazi du Europan minbizia tratatzeko onartutako medikamentu berri batzuk 'oso prezio altuan' merkaturatzen direla; kontuan izanik, zenbait kasutan, 'hobekuntza ia nabariezina' eskaintzen dituztela aurreko tratamenduen aldean.

Ez da beharrezkoa gaian aditua izatea, konturatzeko medikamentuen ikerketa eta garapena industriak ezarritako tentsio batzuei lotuta daudela. Tentsioek garrantzi handiko dilema etikoak sortzen dituzte, eta

horiek ez diete soilik sistemaren ekonomia-ri eragiten; zoritxarrez, gaixoengan ere izaten dute eragina.

Dilema horiek kezkarriak iruditzen bazaizkigu gure gizartearentzat, aztertu behar genuke zein den herrialde pobreetako egoera, non, kasu askotan, medikamentuen prezioa igotzeak berekin baitakar haiek herrialde horietako herritar gehienentzat eskuraezina izatea.

INDUSTRIA FARMAZEUTIKOA: MOZKINAK ETA INBERTSIOAK

Industria farmazeutikoa munduko sektore-rik errentagarrienetariko bat da, eta batik bat bere interesak mugatuz lortu du hori. Hau da, herri garatueta gaixotasunen ikerketa bultzatu du, eta alde batera utzi du

errentagarri ez diren herrietako gaixotasunak; hobeto esanda, garabideko herrietako gaixotasunak.

Industria farmazeutikoak ez ditu bakarrik izaera sanitarioko arazoak konpontzen, haren interesik nabarienetariko bat arazo 'errentagarrietarako' konponbideak bilatzea baita. Hala, bada, dilema etikoa sortzen da. Industriak osasunean hobekuntzak lortu behar ditu; baina, mozkinak lortzeko, eremu errentagarrietan inbertitu beharra dauka eta, askotan, lurralde pobreegoak alde batera uztea dakar horrek. Industria farmazeutikoa, edozein enpresa bezala, irabazi-asmoko erakundea da, eta osasunaren eremua du helburu. Zehazki, produktu terapeutiko eta diagnostikoko alorrean ikertzen, garatzen, ekoizten eta merkaturatzen lan egiten

ARG.: © UDON JINAMA/123RF

duten enpresak dira. Jakina, industria farmazeutikoak egiten dituen inbertsioek etekinak sortu behar dituzte, medikamentu berrien ikerketak eta garapenak aurrera egin dezaten. Hori da arrazoietako bat, oraindik, zoritxarrez, 'gaixotasun ahaztuak' deiturikoak egoteko. Malariatik Buruli ultzeraraino doazen gaixotasunak dira, eta egunero 35.000 heriotza baino gehiago eragiten dituzte. Gutxi garatutako herrialdeetan izaten dira gehienbat horrelako gaixotasunak, ez dute tratamendurik, edo dauden tratamenduak desegokiak dira toxikotasunagatik, administrazio-arazoak dituztelako edo erresistentziak sortzen dituztelako.

Oro har, industria farmazeutikoak ezin du, inola ere, gaixotasunetan ikertu inbertsioaren parte handi bat berreskuratu gabe. Baina zer zenbateko inbertitzen du industria farmazeutikoak medikamentu berrien ikerkuntzan? Normalean, industriak etekinen % 15-19 baliatzen du ikerketa-alorrean; bestalde, inbertsio handiena produktuen marketinean egiten du. Horren erakusgarri, 10 enpresa farmazeutiko multinazional handien salmentetatik jasotako datuak ditugu. Azken urteetan, salmentekin lortutako etekinak (% 17) handiagoak izan ziren ikerketan eta garapenean erabilitako zenbatekoa baino (% 14); merkaturatzeko eta marketinoko kostuak, bestalde, askoz altuagoak izan ziren (% 35eraino). Datu horietatik zera ondorioztatzen da: ikerketa eta garapeneko kostuak enpresa farmazeutikoen aurrekontuen parte txiki bat baino ez dira, merkaturatzean eta administrazioan erabiltzen denaren aldean. Beraz, medikamentuen prezio altua ikerkuntzan inbertitzeko dirua berreskuratu behar izatearekin justifikatzea, aitzakia baino ez da.

INDUSTRIA FARMAZEUTIKOARENTZAKO SEKTORE INTERESAGARRIENAK

Medikamentu berrien publizitatea funtsezko faktorea da arrakasta izateko. Industriaren helburuetako bat da berrikuntza farmakologikoak medikuntza orokorrean erabiltzen hasi bitarteko denbora laburtzea. Egoera horren aurrean azaleratzen den dilema etikoa, ordea, ez da aberastasun gehiago edo gutxiago sortzeak eragindakoa; dilemaren faktore nagusiak dira hori nola lortzen den, zer baliabide erabiltzen diren, eta nola banatzen diren edo nola erabiltzen diren lortutako mozkinak. Hor sartuko lirake industria farmazeutikoak erabiltzen dituen estrategiak merkatu farmazeutikoan dagoen lehiari au-

Industria farmazeutikoa sektorerik errentagarrienetako bat da. ARG.: © RACORN/123RF.

re egiteko. Kasu askotan, enpresa farmazeutikoek beren markak babesten dituzte, eta ahaztu egiten dute beren interes nagusia osasunak izan behar lukeela. Horri gehitu behar zaio azken urteotan marketin- eta ikerketa-gastuek gora egin dutela, medikamentu berrien kopurua igo gabe. Horrek larriagotu egiten du sektoreko industriren arteko lehia, eta, hori dela bide, legezkoa eta ez-legezkoa banantzen dituen lerroa —baita etikoa eta ez-etikoa bereizten dituen ere— gainditzen hasiak dira egoera batzuetan.

PUBLIZITATERAKO BALIABIDEAK

Publizitatea da laborategi farmazeutikoek gehien erabiltzen duten baliabidea beren mozkinak areagotzeko eta beren izena handitzeko. Produktuen sustapenaren bitartez, epe motzeko salmentak areagotzea bilatzen da, batez ere. Enpresa farmazeutikoek gero eta gehiago jotzen dute marketin farmazeutikora, eta gero eta baliabide gehiago baliatzen dituzte zeregin horretarako; hain zuzen, industria farmazeutikoak bere mozkinen herena baino gehiago inberti dezake bere produktuak sustatzeko.

Produktu farmazeutikoen publizitatea European zehar kontrolpean mantentzeko,

Medikamentuak Sustatzeko Jardunbide Ego-kien Kodea ezarri zen. Sustapen-arauak biltzen dira han, eta, orobat, konpainia farmazeutikoak egiten dituen informazio- eta merkataritza-jarduera guztiak, medikuen preskripzioa, botikak ematea, salmenta eta medikamentuen kontsumoa bultzatzeko. Europako Elkarte eta Industria Farmazeutikoen Federazioak (EFPIA) kode hori onartu zuen, industriak medikamentuei buruz ematen zuen informazioa zuzena, zehatza eta objektiboa izan zedila ziurtatzeko eta erabilerari zegokionez arrazoizko erabakiak hartu ahal izateko.

Industria farmazeutikoak hainbat baliabide erabiltzen ditu sustapenerako; besteak beste, hauek dira ohikoenak: argitalpen medikoetako iragarkiak, posta bidezko publizitatea, mediku-bisita tradizionala, medikamentu berrien informazio zientifikoari buruzko bilerak (kongresuak), eta bilera zientifikoaren sustapena. Batzuetan, 'etikaren kontrako' jardunbideak erabiltzen dira. Esate baterako, zuzeneko ordainketa profesional sanitarioei, agindutako medikamentu bakoitzagatik; gaixotasun zehatz batzuen publizitate-kanpainak; eta merkataritza-praktika ilegalak enpresen arteko lehiari aurre egiteko.

Ikerketa eta garapeneko kostua enpresa farmazeutikoen aurrekontuen parte txiki bat baino ez da.
ARG.: © OLGA MILTSOVA/123RF.

Errealitate hori ezagututa, bidezkoa da pentsatzea laborategi farmazeutikoek ematen duten informazioak nabarmen eragiten duela medikuen pertzepzio eta iritzietan preskripzioak egiteko orduan. Hala ez balitz, konpainia farmazeutikoek ez lukete hainbeste baliabide inbertituko praktika horietan.

SALMENTAK AREAGOTZEKO ESTRATEGIAK

Kasu batzuetan salatu da industria farmazeutikoa gaixotasunen bat 'sortzen' saiatu dela merkatua hobetzeko, hau da, bizitzako prozesu arruntak 'medikalizatu' dituela eta arazo mediko bihurtu. Industrietik bultzatutako patologia berrien kasu bat 'emakumeen disfunczio sexuala' izan zen. Konpainia farmazeutiko desberdinek finantzatutako espezialisten bilera antolatu zuten, 'patologia' hori ezagutzera emateko. Medikuen irizpideen manipulazio hori, merkataritza-interesen arabera, *British Medical Journal* aldizkarian salatu zuten. Kasu askotan, jendea limurtu nahi izaten da, medikuarengana joan dadin sintoma txiki edo ez-aitortuak dituenen. Hau da, medikamentuak pertsona osasuntsuentzat produzitzea eta, horrenbestez, mundu osoan saltzea da enpresa horien jokabidea. Beste kasu batzuetan gaixotasunak asmatzea edo sustatzea ez da izan helburu bakarra; adibidez, kolesterolaren edo tentsio arterialaren mugak beharrezkoak direla, jende gehiago gaixotzat hartzeko.

Enpresa farmazeutikoek erabiltzen dituzten estrategien beste adibide bat da produktu berriak merkaturatzea, nahiz eta benetan ez izan inolako abantaila terapeutikorik medikamentu zaharrekin konparatuz. *Me-too drugs* deitzen zaie ('imitazio-farmakoak'), eta Estatu Batuetan mende honen hasieran merkaturatzen ziren medikamentu berrien % 77 *me-too* medikamentuak ziren. *Me-too drug* deritzo jadanik existitzen den medikamentu baten molekula baten parte txikiena aldatzeari, hura medikamentu berri gisa merkaturatzeko. *Me-too* medikamentuen merkaturatze-estrategia baliatzen dute laborategiek irautzeko zorian dagoen medikamentu baten patentea luzatzeko. Hala, medikamentuaren patentearen muga-eguna atzeratzea lortzen dute, eta bertsio generikoaren merkaturatzea galaraztea; horrenbestez, irabazi handiagoa lortzen dute. Hain zuzen, medikamentu berri asko betiko medikamentuak baino ez dira, baina, gaur egungo legeriak aukera ematen duenez, merkaturatzea lortzen dute merkatuan daudenekin alderik ez izan arren. *Me-too* medikamentuen adibideak talde terapeutiko askotan aurkitu ditzakegu, esate baterako, kolesterola gutxitzeko agenteak, antidepressiboak edo tentsio altuaren kontrakoak.

Hala ere, kontuan izan behar da industria farmazeutikoak funtsezko eginkizuna duela osasunaren sustapenean, eta, gainera, logikoa dela ikerketan inbertitu duenari

etekina ateratzeko asmoa izatea, gainerako enpresen moduan. Diru-sarrera minimo batzuk izan ezean, hedapena geldituko litzateke eta ez litzateke lortuko beharrezko mozkinak ikerketa berriak egiteko eta medikamentu berriak garatu ahal izateko.

JARDUNBIDE EGOKIEN BALIOESPENA

Enpresa guztiek modu etikoan jokatu behar dute, beren jokabideen ondorioak kontuan izanez beti. Gero eta gehiago balioesten da konpainia farmazeutikoek egiten duten ahalegina funtsezko medikamentuen irizpidea mundu osoan errazteko, baita enpresa horiek gaixotasun ahaztuen tratamenduen ikerketan egindako ahalegina ere.

Hala, bada, Access to Medicine fundazioak egoera horietan laguntzen hasi diren laborategi farmazeutikoak biltzen dituen zerrenda landu du. Ideia horren helburua da gainerako enpresen atentzia deitzea, ekimenean parte har dezaten. Bestalde, fundazioa arduratzen da industria farmazeutikoen gaineko informazioa gobernuari, ikertzaileei eta gobernu kanpoko erakundeei emateaz, bazkide egoiak bilatzeko lanean laguntzeko eta, ildo beretik, medikamentuak izateko aukera mundu osoari zabaltzeko.

Funtsezko medikamentuak izateko eskubidea guztiok nahasten gaituen arazoa da; horrenbestez, garrantzizkoa da erakundeen arteko lankidetzaren lortzea. Nahiz eta gai honetan laborategi farmazeutikoak diren eragile nagusiak, ez dira arduradun bakarrak. ●

BIBLIOGRAFIA

GUZMÁN, J.L.: *Ética en la industria farmacéutica: entre la economía y la salud*; EUNSA argit. Nafarroa, 2005.

ANGELL, M.: *The truth about the drug companies. How they deceive us and what to do about it*. Random House Trade Paperback argit. New York, 2005.

MOYNIHAN, R.: "The making of a disease: female sexual dysfunction". *British Medical Journal*, 326 (2003), 45-47.

Access to Medicine Foundation.
<http://www.accessmedicineindex.org/>

Spanish Code of Good Practices for the Promotion of Medicines and Interaction with Healthcare Professionals. 2010.
<http://www.farmaindustria.es>.

TANNER, M.; VALERO-BERNAL, M.: "Globalización y salud: El caso de las enfermedades tropicales y olvidadas". *Rev. MVZ Kordoba*, 13, (2008) 1252-1264.